

Turjaška Rozamunda je bila zlobna deklina

Pet let je počival grajski orjak, ki je tako blizu Ljubljane, da ga dosežeš v pol ure. Potem ga je prevzel Jože Zalar in zdaj konec tedna pokaže, kaj vse so z gradom naredili, kaj vse so privlekli iz pozabe.

Zadnjič smo ga obiskali člani Društva slovenskih turističnih novinarjev in enoglasna ugotovitev je bila: ekipa, ki ga je obnavljala in uredila, je naredila veliko delo. Pustimo ob strani, da so bili pametni in zadnjih, nečastnih vojnih dogodkov niso hoteli prikazati, saj gospod Zalar ni ravno govorljiv in raje prepusti besedo zgodovinarjem. Morda jih še bodo, toda dejstvo je, da bi na nezaceljeno rano nikoli uresničene narodove sprave dodatno posuli ščepec soli.

»Hrast stoji v Turjaškem dvoru, vrh vzdiguje svoj v oblake, v senci pri kamniti mizi zbor sedi gospode žlahtne, ker Turjačan spet gostuje Rozamundine snubače,« je dr. France Prešeren začel svojo pesnitev Turjaška Rozamunda. Tam na začetku pohoda po gradu je na sliki poleg Herbarda Turjaškega. Ta se je rodil 1528. leta na Dunaju in služboval v vojaški službi na južni meji. Kot poveljnik je ustavil nekaj turških

napadov, saj je bil dober vojaški taktik. Ne nazadnje je začel vojaško službo pri 18 letih. Dekle, predstavljala naj bi

Rozamundo Turjaško, je naslikano kot lepa, ponosna ženska. »Rozamunda roža deklic,« jo opiše naš poet in kmalu doda, da je Turjačan vprašal potujočega trubadurja, »Ti povej nam, ki obhodiš bližnje ino daljne kraje, kje bi neki dekline raslo, lepše od neveste naše?«

»Sestra bašetova v Bosni,« mu ta odgovori in takrat se je pokazala prava nprav prelepe Rozamunde, ki je svojemu snubcu dejala, »Meč opaši, Ostrovrhar, hlapce zberi in tovarše, bašetovo izpeljite sestro, ako kaj veljate.«

Nuna v Ljubljani

In res je Ostrovrhar z gradu Svibno pri Radečah zbral hlapce, poslal po prijatelje, si opasal oster meč in krenil proti Bosni. Iz sužnosti je rešil rojake, podrl bošnjaški grad in lepo Lejlo, bašetovo sestro s seboj vzel in se vanjo, normalno, zatreskal. Rozamunda pa je, od samega besa, postala nuna v Ljubljani.

Pobudo, da bi grad ponovno odprli, je dal župan Velikih Lašč Tadej Malovrh. Jože Zalar je obnovil nekaj prostorov, vseh ne bodo mogli, če jih sploh bodo kdaj, v nekaj letih, in dodal krčmo s teraso. Ob sobotah in nedeljah bo imel grajska kosila.

Ena od muzejskih soban je namenjena Herbardu Turjaškemu, junaku bitke s Turki pri Budečkem v hrvaški Vojni krajini. Leta 1575 je tam izgubil življenje tako, da so mu najprej ubili konja, nato pa ga prebodli s sulico. Nakar so ga obglavili, skupaj z grofom Friderikom Višnjegorskim, in jima v Istanbulu balzamirali glave, od turjaške gospode pa za balzamirane glave in za ujetega Herbardovega sina zahtevali 20.000 zlatnikov. To je bilo za tiste čase toliko denarja, da je Ferhad paša z njim zgradil mošejo. Originalni, balzamirani glavi hranijo v Avstriji, ti v gradu pa sta grozljivi kopiji originalov. Tako kot so kopije tudi ščiti, pa orožje, pa kup drugega, vendar so te kopije takšne, da ob ogledu sploh ne pomisliš, da niso originali, le videti je, da dihajo sveže, brez patine.

Ime po govedu

Dejstvo je, vsaj tako pravijo zgodovinarji, da je genealogija iz leta 1584 polna izmišljenih imen in dejstev. Med njimi je tudi ta, da so Auerspergi Turjaški prišli s Švabskega, kar pa so poznejši zgodovinarji ovrgli, točneje,

to sploh ni dokazano. Ime Turjaški so dobili po divjem govedu, turu, ki je takrat, dokler ga niso popolnoma iztrebili, še živel ne samo v okolici gradu, še širše. Tura so imeli tudi v grbu. Kako pa bi sploh lahko imeli originalne grajske opreme, torej od gradu, ki ga je leta 1067 začel graditi Konrad Turjaški. Že leta 1140 je grad in vsa oprema z njim zgorel, saj so se bili hudi boji med Pilgrimom II von Auerspergom in njegovim sinom Pilgrimom IV in zetom Ortenburgom za dediščino. Ponovno so ga zgradili, nakar ga je leta 1511 podrl potres. Tudi konec druge svetovne vojne, bilo je 19. septembra 1943, so ga obstreljevale močne partizanske sile, niso ga porušile, so pa ga močno poškodovale. Takrat je bilo v gradu 1200 oseb. Kakšnih 400 se jih je prek Čreteža in Zapotoka prebilo do Ljubljane in se predalo Nemcem, ostali, njih 695, od tega 26 duhovnikov, se je predalo partizanom. Pa ne zato, ker bi porušili grad, ampak zato, ker jim je zmanjkalo vode.

Zanimiva je tudi lovska soba s številnimi nagačenimi medvedi, tam je jelen pa še kaj. Zanimiva zato, ker pove, da so grajski silno radi organizirali lov. In na lovu niso bili sami, včasih je na lovsko zabavo krenilo tudi po 3000 ljudi. Ti so tudi veliko uplenili, divjadi ni manjkalo, toda ... Ko so prišli z lova z vsemi nešteti jeleni, srnami, medvedi, divjimi svinjami, so najraje jedli piščance.

30-kilogramski oklep

Lepa viteška soba sameva. Nekoč je lahko sprejela do 300 vitezov, danes pa je nesramni virus naredil svoje. Toda tudi zanjo bodo prišli lepši časi. Vsa čast tistemu, ki je uredil

Dalmatinovo sobo. Prav čutiš skrivnostnost zakrinkanih duhovnikov. Dejstvo je, da so bili Turjaški zagrizeni protestanti.

Zdaj pa še korak do prostora, kjer je razstavljeno orožje in to skozi zgodovino. Napisa »orožje je lahko sovražnik tudi njegovemu lastniku,« ali pa »če želiš mir, se pripravi na vojno,« povesta veliko. Je morda nekdanji jugoslovanski voditelj Josip Broz Tito svoje reklo, »Naredi vse, kot da bo jutri vojna, in živi tako, kot da bo mir večno,« pobral od grofov Turjaških? Tam lahko vidite oklep, ki ga je imela črna vojska v bojih proti Turkom, ali pa silni težki viteški oklep, ki je bil tako težak, da so ga na konja posadili s posebnim škripcem. Da o ceni ne govorimo. Če bi takratno ceno prevedli v današnjo, bi stal od milijona do

dveh milijonov evrov. Nič čudnega, saj je imel prsni del od 15 do 20 tisoč železnih krogcev in je tehtal 30 kilogramov. K temu morate prišteti še oklep, ki ga je nosil konj. In kot vsako orožje je tudi to imelo svojo slabo stran, ki so jo izkoristili Križarji v bitki pri Veliki Nedelji. Najprej so viteze, ki so nosili težak oklep in se pod njim močno potili, o kopianju takrat še pomislili niso, zavohali na celih 20 kilometrov, potem pa so jih pod pazduho, tam niso imeli železa, zabadali in potem tudi premagali.

Da o mučilnici, torej ječi ne govorimo. Ni ga, ki bi znal tako prefinjeno mučiti soljudi, predvsem pa, tako pravijo zapisi, ženske, kot sami ljudje. Ve se, zakaj. Tam vidiš okostnjak v posebni železni kletki, pa prsato žensko v sodu, napolnjenem s peskom, v katerem se ni mogla niti premakniti. Jetnike so vkovali v železje in podobno. Marsikateri ženski je po ogledu grozot, ki so bile za tiste čase nekaj povsem umevnega, postalo sabo.

Turjaški so bili mogočni in bojeviti gospodje. Ivan Turjaški je padel v bitki pri Dunaju, Herbart v bitki pri Budačkem, Andrej Turjaški je vodil koroške in kranjske sile v zmagi nad Turki leta 1593.

Veliko otipljivih sledi, žal, niso zapustili. Ostajajo pa legende, zgodbe in ostaja Rozamunda Turjaška. Prešernova pesnitev je in bo večna.

